

Jogi melléklet

A szerződésekre alkalmazandó jogról szóló Róma I. rendelet a praktikum tükrében

CZIGLER DEZSŐ TAMÁS

Az Európai Közösség 2008. június 6-án elfogadta az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendeletét a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (a rendeletet a szakirodalom Róma I. rendeletnek is szokta hívni). A jogszabály a szerződésekre alkalmazandó jogról szóló 1980-as Római Egyezményt alakította át közösségi rendeletté. Miután a jövőben a rendelet szabályozza majd, hogy mely állam jogát kell alkalmazni a nemzetközi (határokon átnyúló) – magánjogi – szerződésekre, kijelenthetjük: alkalmazásától kezdve az Európai Közösség egyik legfontosabb nemzetközi magánjog tárgyú jogszabályává válik majd. Ennek megfelelően, szerepéből eredően a norma szabályai igen erősen hatnak majd a tagállamok közötti kereskedelemre, és ezáltal a belső piac működésére. A cikk nem az összes, hanem csupán a lényegesebb, nagy gyakorlati jelentőséggel bíró rendelkezést vizsgálja, a jobb megértés érdekében példákkal megvilágítva a rendelet alkalmazását. A rendeletet 2009. december 17-től kell majd alkalmazni azon szerződésekre, amelyeket ezen időpontot követően kötöttek.

Journal of Economic Literature (JEL) kód: K12, K33, K49.

Czigler Dezső Tamás, az MTA Jogtudományi Intézete tudományos segédmunkatársa.
E-mail cím: tczigler@jog.mta.hu

I. Általános megjegyzések

1. A Róma I. rendelet háttéréről

Azok után, hogy 2005-re elkészült az erre irányuló javaslat (a továbbiakban: „Rendelet javaslata” vagy „Javaslat”)¹ 2008. június 6-án az Európai Unió Tanácsa a Parlamenttel közösen – együtt döntési eljárásban – elfogadta a szerződésekre alkalmazandó jogot meghatározó 1980-as Római Egyezmény (a továbbiakban: „Római Egyezmény” vagy „Egyezmény”)² megreformálására vonatkozó 593/2008/EK rendeletet.³ Utóbbi jogszabály mind tartalmában, mind tematikáját tekintve az előd Római Egyezményre épül, ezért azt a jogalkotó, illetve a szakirodalom Róma I. rendeletnek nevezte el (a továbbiakban: „Róma I. rendelet” vagy „Rendelet”).

A norma alkalmazásától, azaz 2009. december 17-től kezdve központi szereppel rendelkezik majd az Európai Közösségben a szerződésekre alkalmazandó jog meghatározása szempontjából. Ez abból ered, hogy rögzíti, mely állam jogát kell alkalmazni a nemzetközi-magánjogi szerződésekre. Így többek között e norma határozza majd meg, hogy milyen jogot kell alkalmazni a szerződések megkötésére, teljesítésére, nem teljesítésére nézve. E feladatot mind ez idáig a Római Egyezmény látta el.

A hazai jogalkotó átlátván a veszélyét annak, hogy a közösségi jog bizonyos élethelyzeteket ellentétesen szabályoz, mint a hazai szabályok, 2009. március 2-án elfogadta a Nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (a továbbiakban:

¹ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról. COM (2005) 650 végleges. A Javaslatlal összefüggésben a következő áttekintő művekre fogunk hivatkozni: *Dutson, Stuart* [2006]: A Misguided Proposal. *Law Quarterly Review*, Vol. 122., 374–376. o.; *Dutson, Stuart* [2006]: A Dangerous Proposal – the European Commission’s Attempt to Amend the Law Applicable to Contractual Obligations. *Journal of Business Law*, 608–618. o.; Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa – Der Vorschlag für eine Rom-I Verordnung (Hrsg.: *Ferrari, Franco – Leible, Stefan*). JWV, Jena, 2007.; *Lando, Ole – Nielsen, Peter Arnt* [2007]: The Rome I Proposal. *Journal of Private International Law*, Vol. 3., No. 1., 29–51. o.; *Max Planck Institute for Comparative and International Private Law* [2007]: Comments on the European Commission’s Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the Law Applicable to Contractual Obligations. *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, Vol. 71., No. 2., 225–344. o.

² A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-én aláírásra megnyitott egyezmény (Magyarországon kihirdette: 2006. évi XXVIII. törvény). Hatályba lépett: 1991. április 1-jén. Magyarországon hatályba lépett: 2006. június 1-jén.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.). HL L 177., 2008. 07. 04., 6–16. o. A Rendelettel összefüggésben a következő alapvető áttekintő műveket fogjuk idézni: Európai kollíziós kötelmi jog (Szerk.: *Palásti Gábor – Vörös Imre*). Krim Bt., Budapest, 2009.; *Leible, Stefan – Lehmann, Matthias* [2008]: Die Verordnung über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht („Rom I”). *RIW – Recht der Internationalen Wirtschaft*, Vol. 54., No. 8., 528–543. o.; *Pfeiffer, Thomas* [2008]: Neues Internationales Vertragsrecht – Zur Rom I-Verordnung. *EuZW – Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, Vol. 19. (2008), No. 20. 622–629. o.; *Wagner, Rolf* [2008]: Der Grundsatz der Rechtswahl und das mangels Rechtswahl anwendbare Recht (Rom I-Verordnung) – Ein Bericht über die Entstehungsgeschichte und den Inhalt der Artikel 3 und 4 Rom I-Verordnung. *IPrax – Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, Vol. 28., No. 5., 377–386. o.

„Nmjt”) módosításáról szóló 2009. évi IX. törvényt. Az Országgyűlés e törvénnyel kívánta a magyar szabályokat a szerződések jogára alkalmazandó jogról szóló Róma I. és a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra (kárfelölösségre) alkalmazandó jogról szóló Róma II. rendeletekhez⁴ igazítani. A módosítás – többek között – a kollíziós szerződésjogra vonatkozó szabályok Nmjt.-ben található 24–30. cikkeit alakította át, kitörölve a hazai kódexből azokat a területeket, melyeket a Rendelet tárgyi hatálya lefed. A munkaszerződésekre alkalmazandó jogot meghatározó hazai szabályok (Nmjt. 51–53. cikkei) felülvizsgálatára nem került sor, ezeket a Rendelet felül fogja írni. A Rendelet alkalmazásától, azaz 2009. december 17-től kezdve az új szabályok alapul vételével kell majd eljárni.

A módosítások során beillesztettek a szövegbe egy részt, mely szerint az Nmjt. 25–30. §-ainak rendelkezéseit az olyan szerződéses kötelmi jogviszonyokra kell alkalmazni, amelyekre a Róma I. rendelet nem vonatkozik.

Azon – jellegében és mennyiségében is elenyésző – szabályozás, mely a hazai normában megtalálható lesz, jórészt a Rendelet tárgyi hatályai által le nem fedett területekre rendelkezhet relevanciával. Minden egyéb területen a Rendelet szabályait kell majd alkalmazni.

A Rendeletéről jelen írás szerzője már publikált egy átfogó, alapvetően dogmatikai élű tanulmányt az Állam- és Jogtudomány c. folyóiratban, melyben inkább a jogszabály anyagi jogi, történeti-dogmatikai háttérével, hatályával, megalkotásának folyamatával, a Rendelet nemzetközi szerződésekkel, közösségi normákkal, hazai szabályokkal való viszonyával, a nem állami jog választásával, egyes speciális szerződésekre vonatkozó szabályjaival foglalkozott.⁵ Szükségét érezte ugyanakkor annak, hogy az egyes – sűrűn előforduló – szerződéseket a Róma I. rendelet rendszerében példákkal is elhelyezze, rávilágítva a nehezen vagy nehezebben értelmezhető szövegrészekre. Ebből kifolyólag elkészítette ezen – a praktikumot lehetőség szerint előtérbe helyező, a dogmatikai szempontokat pedig háttérbe szorító – írást, melyet a kedves olvasó a kezében tart.

2. A szerződésre alkalmazandó jog elhatárolása az alaki érvényességre, teljesítéshez kötődő kérdésekre alkalmazandó jogtól

Mielőtt a Rendelet szerződésekre alkalmazandó jogra vonatkozó szabályait behatóbban megvizsgálánk, fontos áttekinteni, hogy mit is értünk a szerződésekre alkalmazandó jog alatt. A Rendelet ugyanis eltérő módon kezel egyes, a szerződéshez kapcsolódó kérdéseket, a szerződés alaki érvényességére vonatkozó szabályokat, illetve a szerződés teljesítésének módját. E szerint a szerződés kapcsán a következő elemeket kell megkülönböztetnünk egymástól;

⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról („Róma II.”). HL L 199., 2007. 07. 31., 40–49. o.

⁵ *Czigler Dezső Tamás* [2009]: A szerződésekre alkalmazandó jog jövőbeni meghatározása az Európai Közösségben: a Róma I. rendelet szabályai. *Állam- és Jogtudomány*, Vol. 50., No. 1., 71–109. o.

– a szerződésre alkalmazandó jog alatt a szerződés értelmezésével, kötelezettségek teljesítésével, nem teljesítés következményeinek elbírálásával, a szerződés érvénytelenségével, elévüléssel kapcsolatos kérdések meghatározását értjük [3–9. cikkek];

– a szerződés alaki érvényességére differenciált szabályok vonatkoznak. Általánosságban véve megjegyezhetjük, hogy utóbbi körben az esetek jelentős részében a szerződéskötés helyének jogát kell az alaki érvényesség megítéléséhez alapul venni [11. cikk];

– a szerződés teljesítésének módjára, valamint a hibás teljesítés esetén megteendő intézkedésekre a teljesítés helye szerinti állam jogát kell alkalmazni [12. cikk (2) bekezdése].

A továbbiakban ezek közül a szerződésekre alkalmazandó jog meghatározásával mint az általunk legfontosabbnak tartott kérdéssel foglalkozunk bővebben.

II. A Rendelet területi, időbeli, tárgyi és személyi hatálya

1. Területi hatály

A Rendeletet annak alkalmazási időpontjától kezdve [ld. jelen alcím 2. pontját] a polgári szerződésekre alkalmazandó jog meghatározása során az Európai Közösség összes tagállamának bíróságai alkalmazni fogják, Dánia kivételével. Dánia ugyanis – a tagállamok közül egyetlen kivételként – az Amszterdami szerződésben az EK Sz IV. címéhez kapcsolódóan rögzített fenntartásainak köszönhetően nem vesz részt a Rendelet alkalmazásában.⁶

Ennek megfelelően, ha egy dán cég (vevő) egy magyar céggel (eladó) köt adásvételi szerződést például irodai bútorok leszállítására, és a cégek között vita merül fel, a dán bíróságok a jövőben is a Római Egyezmény alapulvételével járnak majd el. Ilyen eset lehet például, ha a magyar fél Dániába szállította le a bútorokat. Ebben az esetben a dán vevő a Brüsszel I. rendelet⁷ (a továbbiakban: „Brüsszel I. rendelet”) 5. cikk 1. pont a) alpontja alapján perelhet. Utóbbi cikk azt írja elő, hogy a Brüsszel I. rendelet 2. cikkében rögzített általános joghatóság (az alperes lakóhelye) mellett szerződések esetén eljárhat a szerződés teljesítési helyének bírósága is (különös joghatóság). Amennyiben az eljárás Magyarországon zajlana (az alperes magyarországi székhelye alapján magyar bíróságok előtt is megindítható a per, vagy ha a bútorok átadására Magyarországon került sor), a magyar bíróságok a Rendelet alkalmazási időpontját követően már a Róma I. rendelet alapján járnak majd el.

⁶ Czigler Dezső Tamás [2008]: Pantha rhei – Anyagi jogegységesítés és a nemzetközi magánjog fejlődése az Európai Közösségben. *Allam- és Jogtudomány*, Vol. 49., No. 2., 163. o.; Lando–Nielsen: *The Rome I...*, i. m. 49–51. o.; Rendelet, (46) Preambulumbekezdés.

⁷ A Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. HL L 12., 2001.01.16., 1–23. o.

2. Időbeli hatály

A Rendeletet 2009. december 17-től kell alkalmazni olyan szerződésekre, amelyeket ezen időpontot követően kötöttek. A korábban kötött szerződések kapcsán viszont továbbra is a Római Egyezmény alapulvételével kell eljárni.

Ha tehát egy osztrák cég 2009 májusában köt vállalkozási szerződést egy magyar céggel, és 2011 januárjában pert indít a magyar cég ellen, mivel az nem fizetett, a szerződéskötés időpontja alapján még nem a Róma I. rendeletet, hanem a Római Egyezményt kell alkalmazni. Az alkalmazandó jogot tehát ezen esetben a Római Egyezmény fogja definiálni.

3. Tárgyi hatály⁸

a) A norma tárgyi hatálya a polgári-kereskedelmi ügyekben kötött szerződéses kötelezések terjed ki.⁹ A Rendelet a Római Egyezményhez hasonlóan e szerződések közül is csak azon helyzetekben alkalmazandó, amikor különböző országok jogai között kell választani. Ez azt jelenti, hogy a Rendelet alkalmazásához a szerződésnek tartalmaznia kell egy vagy több olyan nemzetközi elemet, mely alapján szóba jöhet egy másik állam jogának esetleges figyelembevétele. Ilyen nemzetközi elem lehet a felek állampolgársága, szokásos tartózkodási helye, a szerződéskötés, teljesítés helye, melyek különböző államokba esnek.

Ha az összes releváns tényállási elem egy államba esik, a Rendelet nem alkalmazható. E helyzetre csupán bizonyos jogválasztáshoz kötődő szabályokat tartalmaz (lásd később a jogválasztásnál leírtakat). Hasonló eset például, ha két magyar cég köt egymással Magyarországon teljesítendő szerződést, és semmilyen egyéb releváns nemzetközi elem léte nem merül fel (sem a felek, sem az ügylet nem kötődik egy másik államhoz).

b) Bizonyos esetekre nem terjed ki a Rendelet hatálya. Ilyen a szerződéskötést megelőző tárgyalásokból eredő kár (*culpa in contrahendo*),¹⁰ mivel arra egy másik norma, a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra (károkozásra) alkalmazandó jogról szóló Róma II. rendelet 12. cikkének szabályai vonatkoznak. Utóbbi rendelkezések ugyanakkor általános szabályként visszautalnak a Róma I. rendeletre, és megállapítják, hogy a szerződéskötést megelőző tárgyalásokból eredő kárra azon állam jogát kell alkalmazni, amely a szerződésre alkalmazandó, vagy amelyet a szerző-

⁸ Áttekintésére lásd Nagy Csongor István: A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló rendelet hatálya. In: Európai kollíziós kötelmi jog... i. m. 19–30.

⁹ A polgári és kereskedelmi ügy, illetve szerződéses-szerződésen kívüli kötelmi viszonyok autonóm értelmezésére lásd Nagy Csongor István [2008]: Az egységes fogalomértelmezés következménye a formálódó közösségi nemzetközi magánjogban, különös tekintettel a polgári és kereskedelmi ügy, a szerződés és a szerződésen kívüli kötelelem fogalmára. *Európai Jog*, Vol. 8., No. 2., 5–7. o.

¹⁰ Lüttringhaus, Jan D. [2008]: Das Internationale Privatrecht der culpa in contrahendo nach den EG-Verordnungen „Rom I“ und „Rom II“. *RIW – Recht der Internationalen Wirtschaft*, Vol. 54., No. 4., 193–200. o

désre annak megkötése esetén alkalmazni kellett volna. Eltérő szabályok csak azon periferikus jelentőségű esetekben kerülnek alkalmazásra, ha az alkalmazandó jog az általános szabály alapján nem állapítható meg.

A fentieknek megfelelően, ha egy ukrán megrendelő és egy magyar kivitelező fél tárgyalásokat folytat egymással egy vállalkozási-kivitelezési szerződés megkötésére vonatkozóan, és az ukrán fél eláll a szerződéstől, amivel a magyar félnek – aki bízott annak megkötésében – kárt okoz, a károkozásra a szerződésre egyébként alkalmazandó jog rendelkezéseit kell alapul venni (ez esetben a szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helye alapján a magyar jogot, lásd később a szolgáltatási szerződéseknél írtakat). Ebben az esetben fel lehet hívni például a Ptk. 6. §-át (biztatási kár), mely szerint „a bíróság a kárnak egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más jóhiszemű személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte”.

A *culpa in contrahendo* másik esete lehet, ha a felek megkötik a szerződést, ám az egyik fél a szerződéskötést megelőző tárgyalások során kárt okoz a másiknak. Ilyen lehet, ha a fenti példa esetén az ukrán–magyar fél megkötí ugyan a szerződést, ám az ukrán fél – korábbi ígérete ellenére – jóval alacsonyabb díjat köt ki a szerződésben, mint amit korábban szóban rögzítettek a felek. A magyar fél kárigényére ebben az esetben is a szerződésre egyébként alkalmazandó jog, azaz a magyar jog szabályait kell alkalmazni.

Az előszerződésekre ugyanakkor – mivel az előszerződés is szerződéses kötelelem – álláspontunk szerint alkalmazhatóak a Rendelet szabályai. E szerint az előszerződéseket is be kell sorolni a szerződések közé, és a szerződésekre egyébként alkalmazandó szabályok alapján kell elbírálni őket.

c) A Rendelet 1. cikke a tárgyi hatálya alól jó pár további területet kizár. E rendelkezéseket a Rendelet alapul vétele előtt fontos áttekinteni, ugyanis ezen szabályokra nem a Rendeletet, hanem az Nmjt. szabályait kell alkalmazni. A legfontosabb kizárt területek a következők:

- a családi jog területe;
- a társasági joggal kapcsolatos kérdések (például a létesítő okirathoz kapcsolódó kérdések);
- a választott bírósági megállapodásokkal és joghatósági kikötésekkel kapcsolatos kérdések;
- a váltók-csekkek-értékpapírok alapján létrejövő (azokból eredő) kötelezettségek. E szerint tehát a Rendeletet nem lehet alkalmazni azon kötelezettségekre, melyek váltók-csekkek-értékpapírokkal kapcsolatosak. Ezen eszközök (pontosabban a pénzügyi eszközök) értékesítésével – tehát nem a belőlük eredő joggal, hanem az értékesítésükkel – kapcsolatosan más a helyzet; a Rendelet kiterjed a pénzügyi eszközök multilaterális rendszerben történő értékesítésére, ám a tőzsdékre – furcsa és zavaró módon – már nem.¹¹ A multilaterális kereskedési platform (*Multilateral*

¹¹ Vö. *Wagner*: Der Grundsatz..., i. m. 384. o.

Trading Facility – MTF) olyan hálózat, mely – például egy kereskedelmi bank szervezetén belül felépített – telekommunikációs hálózatként működő rendszert foglal magában. Feladata a pénzügyi eszközök – például értékpapírok, opcióshatáridős ügyletek – értékesítése, kereskedelme. A multilaterális kereskedési platform hozzájárul ahhoz, hogy az érintett felek között gyors információáramlás jöjjön létre és ezáltal egy, a tőzsdéhez hasonló piaci környezetet teremti.¹² Ezen rendszerben történő pénzügyi eszköz – például értékpapír – adásvételére tehát alkalmazni lehet a Rendelet szabályait. A tőzsdei ügyletekre ugyanakkor a Rendeletet nem lehet alkalmazni;

– úgyszintén nem lehet a normát alkalmazni a képviselő és a képviselt személy közti szerződésekre. E tekintetben három jogviszonyt kell figyelembe venni: a képviselő és azon személy jogviszonyát, akivel a szerződést köti, a képviselt és azon személy viszonyát, akivel a szerződést kötötték, illetve a képviselő és a képviselt jogviszonyát. A három jogviszony közül csupán a harmadik esetre nem lehet alkalmazni a Rendelet szabályait. Így például, ha megbízom egy képviselőt, hogy kössön a nevemben szerződést, a köztem és a szerződést aláíró személy (harmadik személy) között létrejött szerződéses jogviszonyra lehet alkalmazni a Rendeletet. Úgyszintén alkalmazni lehet arra a jogviszonyra is, amely a képviselő és a szerződést aláíró harmadik személy között létrejött. Amennyiben azonban a képviselő eljárásával gondjaim támadnak, a köztünk lévő jogviszonyra már nem a Rendelet, hanem a nemzeti szabályok vonatkoznak;

– a Rendeletet nem lehet alkalmazni egy társaság egy szervének a társasághoz fűződő jogviszonyára sem. Így például, ha egy kft. ügyvezetője megköt egy szerződést, és a kft. tagjai fölvetik az ügyvezető felelősségét az előre láthatóan a kft. számára rossz kimenetelű szerződéssel kapcsolatban, az ügyvezető és a kft. közötti viszonyra alkalmazandó jog meghatározására (arra a kérdésre tehát, hogy mely állam jogát kell alkalmazni a kft. és az ügyvezető viszonyára) a Rendelet nem ad számunkra támpontot. Ez esetben ugyanis a tárgyi hatály alól kivett területéről van szó.

4. Személyi hatály

A norma személyi hatálya kiterjed mind az uniós állampolgárokra, mind a harmadik államból származókra, amennyiben szerződést kötnek. A szerződéskötés szempontjából a felek állampolgársága tehát irreleváns. Az egyetemes alkalmazást ráadásul erősíti az a 2. cikkben rögzített lényeges rendelkezés is, mely szerint a Rendelet által alkalmazott jogot akkor is alkalmazni kell, ha az nem egy tagállam joga.

¹² Ezúton szeretnék köszönetet mondani *Miklós Andrásnak*, a K&H Bank munkatársának kapcsolódó megjegyzéseierért.

III. Általános szabályok – A jogválasztás és a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog

A Rendelet sorrendjében a szerződésre általános szabályként azon állam joga az alkalmazandó, amelyet a felek választottak [3. cikk (1) bekezdése]. Jogválasztás hiányában a Rendelet 4. cikke szabályozza általános érvennyel azt, hogy mely jogot kell alkalmazni. Bizonyos szerződések – fuvarozási, fogyasztói, biztosítási, munkaszerződések – esetén a Rendelet az általános szabályoktól eltérő különös rendelkezéseket tartalmaz, melyek egyrészt a jogválasztást korlátozzák, másrészt a jogválasztás hiányában alkalmazandó jogot a 4. cikktől eltérően határozzák meg. Gyakorlatilag e három normacsoport (a jogválasztás, a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog, az egyes speciális szerződésekre alkalmazandó jog) alkotja a Rendelet gerincét.

1. A felek jogválasztása

a) A jogválasztás módjai

Mint azt feljebb is említettük, a szerződésre a Rendelet 3. cikkének (1) bekezdése értelmében legáltalánosabb szabályként a felek által választott jog az alkalmazandó. A felek jogválasztásukkal a szerződés egészére vagy annak egy részére is választhatnak jogot. A jogválasztás történhet a szerződés megkötésekor, illetve egy későbbi időpontban is [Rendelet, 3. cikk (2) bekezdés]. Az alkalmazandó jog kikötése lehet kifejezett és hallgatóságos.

A gyakorlatban a jogválasztó klauzula, valamint a joghatósági és illetékességi kikötés¹³ legtöbbször együtt jelenik meg a szerződésekben. A felek általában a következőhöz hasonló klauzulát iktatnak a szerződésbe:

„A felek megállapodnak abban, hogy jelen szerződésre a magyar anyagi és eljárási jog szabályait rendelik alkalmazni, és a közöttük esetleg felmerülő jogvitákat elsősorban békés úton kívánják rendezni.

Bármely vita eldöntésére, amely a jelen szerződésből vagy azzal összefüggésben keletkezik, a felek a Pesti Központi Kerületi Bíróság (Budapest – Magyarország) illetékességét kötik ki.”

b) A hallgatóságos jogválasztás

Hallgatóságos jogválasztás esetén a jogválasztásnak a szerződés egyes rendelkezéseiből vagy az eset körülményeiből egyértelműen (*clearly demonstrated, eindeutig, façon certaine*) megállapíthatónak kell lennie. Ez esetben tehát a felek nem választanak például írásban jogot, csupán hallgatóságosan döntenek el, hogy mely állam jogát kívánják alkalmazni.

¹³ Vö. 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.), 41. §

A hallgatóságos jogválasztás megállapítása során a bíróság számos tényt figyelembe vehet, melyek a felek hallgatóságos jogválasztásra irányuló akaratára utalhatnak. Ilyen lehet például az, ha a felek egy korábbi szerződésükben kifejezett jogválasztással éltek, és – miután körülményeik jelentősen nem változtak – vélhetően akaratuk szerint az újabb szerződésükre is ezen jogot szeretnék alkalmazni. Ha a felek a szerződésben egy állam egy jogszabályára hivatkoznak, az a tény is utalhat arra, hogy teljes szerződésükre is ezen állam jogát kívánják alkalmazni. Jogválasztásra utalhat az is, ha egymással kapcsolódó szerződések egyikében választottak a felek jogot.¹⁴

A bíróság a jogválasztás megtörténtéről az összes körülmény figyelembevételével dönt. Fontos ugyanakkor megjegyezni, hogy csak a felek valós, tényleges akaratára alapján járhat el. A feltételezett-hipotetikus akarat alapján a jogválasztás megtörténte nem megállapítható, ennél nagyobb fokú bizonyosság kell.

Azzal is számolni kell, hogy a felek – amennyiben a szerződésükre tényleg bizonyos állam jogát szeretnék alkalmazni – a bírósági eljárás során megállapodnak, hogy mely állam jogát kívánják alkalmazni a szerződésükre. Ez esetben álláspontrunk szerint a felek ezt a jogválasztást is a bizonyítási eljárás befejezéséig tehetik meg.¹⁵

c) A fórumválasztás és a jogválasztás szétválasztása

A Rendelet elfogadott szövege – a Rendelet Bizottság által készített javaslatával szemben¹⁶ – egymástól teljesen külön kérdésként kezeli a jogválasztást és a fórumválasztást.

A hallgatóságos jogválasztás kapcsán a (12) preambulumbekkezdés ugyanakkor rögzíti: annak eldöntése során, hogy a felek jogválasztása kellő bizonyossággal megállapítható-e, egyik tényezőként figyelembe kell venni a felek arra vonatkozó megállapodását, hogy kizárólagos joghatóságot ruháznak egy tagállam bíróságára. Ez alapján kijelenthetjük: a korábban a Javaslatban megfogalmazott vélelem, mely feltételezte, hogy – ellenkező kikötés híján – egy állam bíróságának választása az illető állam jogának (hallgatóságos jogválasztás) választásával is jár, „egy értelmezési szabállyá szelődött, ahol csak mint figyelembe veendő tényező jelentkezik kifejezett jogválasztás hiányában a kizárólagos joghatósági kikötés”.¹⁷

¹⁴ Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations by Mario Giuliano Professor, University of Milan and Paul Lagarde Professor, University of Paris I. OJ C 282., 31.10.1980., 1–50. Elérhető: http://www.rome-convention.org/instruments/i_rep_lagarde_en.htm (2008. február 10.) Title II –Uniform rules, Article 3 – Freedom of choice (3) 17. Vö. *Csöndes Mónika – Nemessányi Zoltán* [2008]: Jogválasztás a Római Egyezménytől a Róma I. rendelet tervezetéig. *Jogtudományi Közöny*, Vol. 63., No. 5., 242–244. o.

¹⁵ Vö. *Burián László – Kecskés László – Vörös Imre* [2008]: Magyar nemzetközi kollíziós magánjog. Krim Bt., Budapest, 2006. 205. o.

¹⁶ Lásd Javaslat 3. cikk (1) bekezdése.

¹⁷ *Csöndes–Nemessányi: Jogválasztás...*, i. m. 246. o.

Fontos megjegyezni: a Római Egyezmény alkalmazása során eddig sem érvényesült maradéktalanul az „aki bírót választ, jogot választ” (*qui eligit iudicem, eligit ius*) tétel. A – kizárólagos – fórumválasztást ugyanakkor a bíróságok eddig is hallgatólagos jogválasztásként vették figyelembe, amennyiben a szerződés rendelkezéseiből vagy a körülményekből arra lehetett következtetni, hogy a felek a fórumválasztással egyben annak jogát is választották.¹⁸

2. A jogválasztás hiányában alkalmazandó jog általános szabályai

a) A Rendelet jogválasztás hiányában alkalmazandó jogra vonatkozó szabályainak szerkezete

A Rendelet a szerződésekre alkalmazandó jogot négy lépcsőben, négy szintben határozza meg. E lépcsők a következők:

- bizonyos konkrét szerződéstípusokra önállóan nevesíti azt, hogy mely állam jogát kell alkalmazni (például adásvételi szerződésekre az eladó szokásos tartózkodási helyét kell alkalmazni). Ez tehát a nevesített szerződések (*nominát szerződések*) szintje [első szint – 4. cikk (1) bekezdése];
- ha a szerződés az első szinten rögzített felsorolásban nem található meg, vagy több szerződés elemei is ráillenek (utóbbi esetben vegyes szerződésekről beszélünk), a jellemző szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helyének joga alkalmazandó [második szint – 4. cikk (2) bekezdése];
- amennyiben a szerződés szövege és körülményei alapján egyértelmű, hogy nyilvánvalóan szorosabban kapcsolódik egy, a fentebb említettektől eltérő államhoz, akkor kivételes szabályként ezen másik állam jogát kell alkalmazni [harmadik (kivételes) szint – 4. cikk (3) bekezdése];
- végül, abban az esetben, ha az alkalmazandó jog az általános szabályok szerint nem állapítható meg, a szerződésre azon állam joga alkalmazandó, amelyhez a legszorosabban kapcsolódik [negyedik szint – 4. cikk (4) bekezdése].¹⁹

b) A szokásos tartózkodási hely értelmezése

Miután a Rendelet a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog kapcsán is több helyen említi, célszerű kitérni e helyütt a szokásos tartózkodási hely fogalmának

¹⁸ *Giuliano-Lagarde: Report...*, i. m. Title II – Uniform rules, Article 3. Freedom of choice (3) 17.; *Lando-Nielsen: The Rome I...*, i. m. 34.; *Leible: Rechtswahl...in: Ein neues Internationales...*, i. m. 44.; *Szabó Sarolta: A Római Egyezmény egyes rendelkezéseinek megjelenése a tagállami bíróságok gyakorlatában.* In: *Európai kollíziós kötelmi jog...*, i. m. 122–125. o.; *Wagner: Der Grundsatz...*, i. m. 379. o.

¹⁹ A 4. cikkben nevesített szerződések alaposabb áttekintésre ld. *Wagner: Der Grundsatz... i. m.* 382–385. o.

értelmezésére. A szokásos tartózkodási helyet ugyanis a Rendelettel, illetve a közösségi joggal/joggyakorlattal összefüggésben autonóm módon, a magyar szabályoktól eltérően kell értelmezni. Emlékeztetőül: az Nmjt. szerint „szokásos tartózkodási hely az a hely, ahol valaki letelepedés szándéka nélkül hosszabb ideje tartózkodik” (Nmjt. 12. cikke). Gazdasági társaságokra nézve a fogalmat az Nmjt. nem definiálta.

Ezzel szemben a Rendelet 19. cikke – jelentős részben a gazdasági társaságokhoz kötődően – konkrétan definiálja, hogy mit is ért szokásos tartózkodási hely alatt. E cikk a Rendelet alkalmazásában, azaz csupán a Rendeletre vonatkozóan a következő szabályokat állapítja meg:

- társaságok, jogi személyek és jogi személyiség nélküli szervezetek szokásos tartózkodási helyének a központi ügyvezetés helye tekintendő;
- saját üzleti tevékenysége keretében eljáró személy szokásos tartózkodási helye a gazdasági tevékenységük fő helye;
- a fióktelepek, képviseletek, telephelyek szokásos tartózkodási helyének azok tényleges helye tekintendő;
- természetes személyekre nézve a Rendelet a fogalmat – a saját üzleti tevékenysége keretében eljáró személyen túlmenően – nem definiálja. E körben az Európai Bíróság joggyakorlata szerint a szokásos tartózkodási hely alatt azt a helyet kell érteni, ahol a személy létrehozta állandó, tartós érdekeltségközpontját. Meghatározása során figyelembe kell venni az összes lényeges ténybeli szempontot – például a család, munkahely, lakás helyét, az e helyen eltöltött időt stb. –, amely a megállapításában szerepet játszhat.²⁰

c) Első szint: a nevesített szerződések szintje [4. cikk (1) bekezdése]

A Rendelet a jogválasztás hiányában alkalmazandó jog szabályozásának legelső lépéseként rögtön nevesít bizonyos szerződéseket, és meghatározza az azokra alkalmazandó jogot [első szint – 4. cikk (1) bekezdés]. E szerződéseket nevesített (*nominát*) szerződéseknek hívjuk. Jelen tanulmányban a „nevesített szerződések” kifejezést alapvetően a Rendelettel és nem hazai polgári jogi dogmatikai rendszerünkkel összefüggésben használjuk. Ennek megfelelően a Rendelettel összefüggésben nevesítettek azon szerződések, melyeket a Rendelet kimondottan megemlít; ez egy szűkebb, eltérő kategória, mint például a Ptk.-ban nevesített – például bérleti, megbízási stb. – szerződések köre.

A fontosabb, a Rendeletben nevesített szerződésekre a következő jogot kell alkalmazni:

ca) Adásvételi szerződésekre az eladó szokásos tartózkodási helyének jogát kell alkalmazni [4. cikk (1) bekezdés a) pontja]. A Rendelet kapcsán talán e szabály

²⁰ Vö. Czigler Dezső Tamás [2008]: Az első Brüsszel IIa. rendelettel kapcsolatos ügyek az Európai Bíróság előtt. *Jogtudományi Közöny*, Vol. 63., No. 9., i. m. 453–454. o, különösen 453. o., 19. és 20. lj.

rendelkezik a gyakorlatban a legnagyobb jelentőséggel, a nemzetközi-globális kereskedelemben egyre intenzívebben kötött, nagy számú nemzetközi adásvételi szerződés miatt. Mindamelllett, e szabály által alkalmazandóként felhívott jog rendelkezéseit árnyalhatják az áruk nemzetközi adásvételéről szóló Bécsi Egyezmény (a továbbiakban: „*Bécsi Egyezmény*”) normái is.²¹ Utóbbi egyezmény az áruk nemzetközi, nem magáncélú adásvételére tartalmaz anyagi jogi rendelkezéseket.²² A Bécsi Egyezmény szabályainak alkalmazását ugyanakkor a szerződésben részt vevő felek kizárhatják.²³

A Rendelet alkalmazását egy példán keresztül lehet szemléltetni: magyar állampolgárként kiutazunk Németországba, és ott egy német állampolgárságú, Németországban élő magánszemélytől olcsó használt autót vásárolunk, amelyet hazahozunk Magyarországra. Itthon a forgalomba helyezés során kiderül, hogy az autónak többször volt balesete, és motorcserére is sor került korábban, melyet az eladó nem közölt velünk. Az eladóval szemben támasztott szavatossági igényünkre – bármennyire kényelmes is lenne számunkra a magyar jog alkalmazása – a német jog alapulvételével kell eljárni, mivel adásvételi szerződésekre az eladó szokásos tartózkodási helyének jogát kell alkalmazni.

cb) Szolgáltatási szerződésre azon állam jogát kell alkalmazni, ahol a szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helye található [4. cikk (1) bekezdés b) pontja]. A szolgáltatási szerződés fogalma némiképp újszerűnek tűnhet a magyar kötelmi jog szabályaihoz képest. A fogalomra nézve a Rendelet utal a Brüsszel I. rendelet különös joghatósági okokat megállapító 5. cikkére, és azt rögzíti, hogy azt a Brüsszel I. rendelettel összhangban kell értelmezni.²⁴ Utóbbi rendelet 1. pont a) alpontja szerint „ha az eljárás tárgya egy szerződés vagy egy szerződéses igény, akkor a valamelyik tagállamban lakóhellyel rendelkező személy perelhető a vitatott kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság előtt is”.²⁵ A szolgáltatási szerződés fogalmát ugyanakkor a Brüsszel I. rendelet sem definiálja közelebbről.

A közösségi jog önálló, a nemzeti jogrendszerektől eltérő (autonóm) értelmezése szerint a szolgáltatási szerződést tágan kell felfogni; ezek olyan szerződések, amelyekben az egyik fél (a szolgáltató) egy másik félnek (a szolgáltatást igénybe vevőnek) szolgáltatást nyújt. Szolgáltatásnak nevezzük minden olyan – rendszerint díjazás fejében végzett – tevékenységet, mely nem tartozik az áruk-személyek-tőke

²¹ Az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló Bécsi Egyezmény (hazánkban kihirdette: 1987. évi 20. tvr.)

²² Lásd a Bécsi Egyezmény 2. cikkét

²³ E kizárás általánosan bevett gyakorlat, mely a Bécsi Egyezmény 6. cikkére épül. Utóbbi cikk kimondja, hogy „a felek kizárhatják az Egyezmény alkalmazását, illetve – a 12. Cikk rendelkezései szerint – eltérhetnek tőle vagy módosíthatják bármely rendelkezésének jogi hatását. A kizárás oka legfőképp az szokott lenni, hogy a felek bizonytalanok a Bécsi Egyezmény értelmezését illetően, így annak kizárásával kiszámíthatóbbnak ítélik a nemzeti szabályok alkalmazását.

²⁴ Rendelet, (17) preambulumbekkezdés.

²⁵ Vö. *Kengyel Miklós – Harsági Viktória* [2006]: Európai polgári eljárásjog. Osiris, Budapest, 216–217. o.

szabad áramlása alá.²⁶ E szerződések a magyar kötelmi jog több szerződéstípusába is tartozhatnak; így többek között lehetnek vállalkozási, megbízási (például jogi képviseletre irányuló), tervezési (például építész esetén) szerződések is. Nem tartoznak a szolgáltatási szerződések alá a Rendelettel összefüggésben a fogyasztói-fuvarozói szerződések, amelyekre speciális szabályok vonatkoznak. Úgyszintén nem tartoznak a Rendelet 4. cikk (1) bekezdés b) pontja alá a franchise és a forgalmazási szerződések, mert ezekkel a cikk önállóan foglalkozik.

A szolgáltatási szerződés tipikus esete lehet például, ha egy magyar ügyvédi irodát megkeres egy amerikai ügyfél, mert amerikai vállalata számára szeretne leányvállalatot létrehozni Magyarországon. Az iroda feladata ebben az esetben az alapításhoz szükséges papírok elkészítése, a cégbírósági eljárás menedzselése stb. Megállapítható tehát, hogy megbízási jogviszony jött létre az iroda és az amerikai vállalat között. A magyar iroda szokásos tartózkodási helyének a központi ügyvezetési helye tekinthető, amely Magyarországon található. Ennek megfelelően az iroda és a külföldi ügyfél között létrejött szerződésre a Rendelet alapján a magyar jog alkalmazandó. Így, amennyiben az ügyfél nem fizeti ki a megbízási díjat, a magyar jog alapul vételével kell eljárni.

cc) Ingatlanokra vonatkozó jogokkal kapcsolatos szerződésekre, pontosabban az ingatlannal kapcsolatos dologi vagy bérleti jogra az ingatlan fekvése szerinti állam joga, a *lex rei sitae* alkalmazandó [4. cikk (1) bekezdés c) pontja]. E szabály alkalmazása érthető, hiszen hasonló szerződéseknél – eltérően az adásvételnél, illetve a szolgáltatásnyújtásnál leirtaktól – az ingatlanok mint a szerződés tárgyai állnak a középpontban.

E szerint tehát, amennyiben vásárolni szeretnénk egy ausztriai ingatlant, a szerződésre az osztrák jogot kell alkalmazni. Hasonló a helyzet az ingatlan – rövidebb vagy hosszabb időre szóló – bérlete esetén is.

Az általános bérleti szabály alól kivétel az ingatlan rövid távú (6 hónapnál rövidebb) magánhasználatra kötött bérleti szerződése. Ez esetben természetes személy bérlő esetén a bérlő és a bérbeadó közös szokásos tartózkodási helyének jogát kell alkalmazni, amennyiben a szokásos tartózkodási helyük megegyezik. Ha nem, a fentebb ismertetetteknek megfelelően az ingatlan fekvése helyének joga alkalmazandó [4. cikk (1) bekezdés d) pontja].

cd) Franchise szerződésekre – azaz olyan együttműködési megállapodásokra, amelynek során a franchise-átadó (franchisor) egy értékkel bíró kereskedelmi név, védjegy, márkanév, know-how használati jogát átadja a franchise-vevőnek (franchisee), aki ennek ellenértékeképpen díj fizetésére köteles – úgyszintén speciális szabály vonatkozik. E rendelkezés szerint ezen szerződésekre a franchise vevő szokásos tartózkodási helye alkalmazandó [4. cikk (1) bekezdés e) pontja].

²⁶ A szolgáltatás fogalmának értelmezésére tehát a szolgáltatásnyújtás szabadságához mint alapszabadsághoz kötődő közösségi jogforrásokat és európai bírósági gyakorlatot kell alapul venni, lásd EKSz 49–55. cikkek, *Várnay Ernő – Papp Mónika* [2006]: Az Európai Unió joga. CompLex, Budapest, 498–500. o.

Amennyiben tehát egy francia szállodalánc köt egy magyar céggel franchise szerződést, a magyar cég szokásos tartózkodási helye alapján a magyar jogot kell alkalmazni. Érdekes, hogy ez esetben tehát nem a franchise-átadó (a jellemző szolgáltatást nyújtó fél) jogának alapul vételével kell eljárni. Az is lényeges lehet, hogy a franchise szerződésben a franchise átadótól kapott jogok, know-how stb. felhasználásának helye lényegtelen a tekintetben, hogy milyen jogot kell alkalmazni. Ha a fenti példát tekintjük, a szerződés szempontjából lényegtelen, hogy a franchise-adó által átadott nevet, tudást, jogot hol, melyik államban használja fel a magyar cég. Ha Romániában alapít szállodát, a szerződésre alkalmazandó jog akkor is a magyar cég szokásos tartózkodási helyének joga, azaz a magyar jog lesz.

ce) Forgalmazási (disztribúciós) szerződésre, azaz olyan szerződésre, melyben a forgalmazó (disztribútor) saját nevében vállalja egy (be)szállító termékeinek – sok esetben kizárólagos – forgalmazását, a forgalmazó szokásos tartózkodási helye alkalmazandó [4. cikk (1) bekezdés f) pontja].

Ha tehát egy magyar cég például egy márkakereskedést szeretne létrehozni, és ebből az okból egy elektronikus cégeket gyártó német céggel szerződést köt, a szerződésre a forgalmazó szokásos tartózkodási helyét kell alapul venni, és így a szerződésre a német jogot kell alkalmazni. Az már más kérdés, hogy a gyakorlatban a hasonló, határokon átnyúló forgalmazási szerződések ritkák, mivel a forgalmazási szerződést a legtöbb esetben a külföldi cég Magyarországon honos leányvállalatával kötik meg az egyes forgalmazni kívánó magyar cégek.

cf) Az árverés útján történő adásvételre irányuló szerződésre azon ország joga irányadó, ahol az árverésre sor kerül, ha ez a hely meghatározható [4. cikk (1) bekezdés g) pontja]. Ha tehát Bécsben festményt veszünk egy árverésen egy cseh állampolgárságú, Csehországban élő személytől, és a festményt az árverést végző céggel Magyarországra leszállítatjuk, a szerződésünkre az osztrák jog lesz az alkalmazandó, hiába található az eladó szokásos tartózkodási helye Csehországban.

cg) A multilaterális rendszer keretében kötött szerződésekről a Rendelet azt mondja ki, hogy az e körben kötött szerződésekre a multilaterális rendszerre egyébként alkalmazandó jogot kell alkalmazni. E jog egy Magyarországon működő, Magyarországon bejegyzett cég által működtetett rendszer esetén a magyar jog lesz.

E szerint, ha egy külföldi vállalkozás egy magyar banknál multilaterális rendszer keretein belül értékpapírt vásárol, a magyar jogot kell alkalmazni, ahhoz hasonlóan, mintha a külföldi cég a magyar leányvállalatát bízta volna meg az értékpapírvétellel.

d) Második szint: a jellemző szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helyének szintje [4. cikk (2) bekezdése]

Amennyiben a szerződésre a fenti elemek közül több szerződés elemei is ráillenek – például azért, mert egyes szerződésekkel állunk szemben –, vagy egyik szerződésre vonatkozó szabály sem alkalmazható [nem nevesítik a vonatkozó szerző-

dést az (1) bekezdésben], a jellemző szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helyének joga alkalmazandó [második szint – 4. cikk (2) bekezdés].

Ha például egy portugál cég köt egy magyar céggel szerződést, melyben egyrészt valamely áru adásvételét, másrészt Magyarországra hozatalát, harmadrészt Magyarországon történő üzembe helyezését vállalja, a szerződés komplex, több szerződéstípusba is besorolható elemeket tartalmaz. E szerződésre ráillenek az adásvételi, vállalkozási, a fuvarozási szerződések szabályai is. A szerződésre a jellemző szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helyét, azaz a portugál jogot kell alkalmazni.

Hasonló a helyzet akkor, ha nem nevesített szerződésről van szó. Ilyen lehet például, ha egy magyar személy Hollandiában egy holland cégtől – pontosabban olyan cégtől, melynek központi ügyvezetése Hollandiában található – autót bérel, amellyel Belgiumba utazik. A bérleti szerződés nincsen a 3. cikk (1) bekezdésében szabályozva, így a szerződésre a (2) bekezdést kell alkalmazni. Mivel esetünkben a jellemző szolgáltatást nyújtó fél, azaz a bérbeadó szokásos tartózkodási helye Hollandiában található, így a bérlő-bérbeadó szerződésére a holland jogot kell alkalmazni.

e) Harmadik szint: a szorosabb kapcsolat kivétele [4. cikk (3) bekezdése]

Ha az eset körülményei alapján egyértelműen megállapítható, hogy a szerződés szorosabban kapcsolódik egy, a fentiekől eltérő országhoz, abban az esetben ez utóbbi állam joga alkalmazandó [harmadik szint – 4. cikk (3) bekezdés]. A Rendelet e kivétel fennálltához már egyértelműséget követel meg, nem csupán „a körülmények összességének egy másik országgal való szorosabb kapcsolatra való utalását”, mint a Római Egyezmény.²⁷

A (20) preambulumbekkezdés második mondata a szorosabb kapcsolatra nézve rögzíti; ezen ország meghatározásakor figyelembe kell venni többek között, ha a szerződés nagyon szoros kapcsolatban áll más szerződésekkel. Hasonló rendelkezést tartalmaz a (21) preambulumbekkezdés második mondata a negyedik szinten rögzített legszorosabb kapcsolatra nézve is (lásd később).

A szorosabb kapcsolat kivételének megállapítására jó példa lehet a magyar fogorvosok rövid távú, letelepedés nélkül nyújtott, megbízási szerződés alapján történő szolgáltatása az Egyesült Királyságban.²⁸ Ha az orvosok az Egyesült Királyságban található céggel a munkájukra (gyógyításra) vonatkozóan megbízási szerződést kötnek, e szerződésre elvileg a Rendelet, 4. cikk (1) bekezdés b) pontja szerint a szolgáltatási szerződés szabályai alapján kellene megállapítani. E pont szerint szolgáltatási szerződésre azon állam jogát kell alkalmazni, ahol a szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helye található. A magyar orvos szokásos tartózkodási helye

²⁷ Az egyértelmű szófordulat alkalmazását szorgalmazta pl.: *Max Planck: Comments on the European Commission's Proposal...*, i. m. 258. o.

²⁸ <http://index.hu/gazdasag/magyar/fog080902/> (2009. április 30.)

Magyarországon található, így a szerződésre a magyar jogot kellene alkalmazni. Ha azonban a megbízó az Egyesült Királyságban honos cég, az orvosok tevékenységüket az Egyesült Királyságban végzik, a díj átadása is az Egyesült Királyságban történik, a páciensek is jórészt az Egyesült Királyságban honos személyek, álláspontunk szerint meg lehet állapítani a kivétel fennálltát, és lehet brit jogot alkalmazni a magyar orvosok és a brit cég között létrejött szerződésre. Más a helyzet persze akkor, ha a munkájukat munkaszerződés keretei között végzik, mely esetben a Rendelet automatikusan a brit jogot rendelné alkalmazni [lásd 8. cikk (2) bekezdése].

d) Negyedik szint: a legszorosabb kapcsolat alapul vétele [4. cikk (4) bekezdése]

Abban az esetben, mikor a fentiek alapul vételével az alkalmazandó jog nem állapítható meg, azon állam joga alkalmazandó, amelyhez a szerződés legszorosabban kapcsolódik [negyedik szint – 4. cikk (4) bekezdése].

e) *A (leg)szorosabb kapcsolat értékelése a Rendeletben*

Ha áttekintjük az általános szabályokat, azt látjuk, hogy a Római Egyezményhez képest alaposan átalakították a szabályozást azzal, hogy a legszorosabb kapcsolat elvét, amely korábban a legfőbb, általános elv volt és csupán az utolsó szinten, periférikus esetekben rendelik alkalmazni.²⁹ Véleményünk szerint e megoldás kevésbé rugalmas rendszert hozott ugyan létre, ám a legtöbb szerződésre nézve továbbra is a jellemző szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helye lesz alkalmazandó. Ennek megfelelően a változtatások a szerződések jelentős részénél inkább esztétikai jellegűek, viszont a Közösség egy jobban felépített, tisztábban átlátható és vélhetően a gyakorlatban is egységesen alkalmazható szerkezetet alkotott meg, mely elegendő teret nyújt a bírói mérlegelésre a szorosabb kapcsolat kivételének rögzítésével.³⁰

IV. Speciális szabályok

Mint korábban említettük, a Rendelet speciális szabályokat tartalmaz a fuvarozási, fogyasztói, biztosítási és egyéni munkaszerződésekre. E szerződésekkel kapcsolatosan tehát az általános szabályok csupán a speciális szabályok által megállapított keretek között érvényesülhetnek. A továbbiakban e szabályok közül a fuvarozási és fogyasztói szerződésekkel kívánunk behatóbban foglalkozni. Ennek legfőbb oka, hogy a biztosítási szerződések [Rendelet, 7. cikk] speciális területet érintenek,

²⁹ Vö. Római Egyezmény 4. cikk (1) bekezdése.

³⁰ Hasonló véleményre lásd *Palásti Gábor*: A szerződésre alkalmazandó jog jogválasztás hiányában. In: Európai kollíziós kötetmi jog..., i. m. 79–80. o.

mely kapcsán nem szeretnénk újfent bővebb elemzésekbe belemenni.³¹ A munkaszerződések [Rendelet, 8. cikk] esetén pedig gyakorlati szempontból viszonylag egyértelműnek találjuk a szerződésekre alkalmazandó jog meghatározását.

1. A fuvarozási szerződésekre alkalmazandó jog

A fuvarozási szerződések cím alatt a Rendelet kéttípusú szerződést szabályoz: az áru, illetve a személyfuvarozásra irányuló megállapodásokat. E szabályok kivételnek minősülnek a későbbiekben ismertetett, fogyasztókra vonatkozó, 6. cikkben rögzített szabályok alól, így azokkal szemben elsőbbséget élveznek.³²

A Rendelet szabályainak alkalmazását befolyásolják bizonyos e területre vonatkozó egyezmények, melyek a Rendelet 25. cikke értelmében elsőbbséget élveznek. Ilyen a nemzetközi légi fuvarozásról szóló 1975-ös Montreali Egyezmény,³³ a hasonló tárgykörben hozott Varsói Egyezmény,³⁴ a vasúti közlekedésről szóló COTIF Egyezmény.³⁵

a) Árufuvarozási szerződések

Árufuvarozási szerződésekre általános szabályként – egyéb szerződésekhez hasonlóan – azon jogot kell alkalmazni, melyet a felek szerződésüknek választottak.

Ennek hiányában kell alkalmazni a Rendelet 5. cikkének (1) bekezdésében található szabályokat, melyek szerint az ilyen szerződésekre a fuvarozó szokásos tartózkodási helyének joga alkalmazandó. Ehhez azonban az átvétel vagy átadás helyének, vagy a feladó szokásos tartózkodási helyének (székhelyének) ebbe az országba kell esnie. Ha tehát egy szlovák céggel szeretném hazafuvaroztatni a szlovákiai örökségemet Magyarországra, a szlovák jogot kell majd alkalmazni, mivel a fuvarozó cég szlovák illetőségű, illetve a fuvarozandó áru is Szlovákiában került átvételre a fuvarozó részére. Hasonló a helyzet akkor, ha a fuvarozó és a feladó szokásos tartózkodási helye egy államba esik. Ha egy magyar céget azzal bízok meg, hogy a szlovákiai örökségemet hozza haza Magyarországra, abban az esetben a magyar jog lesz a szerződésünkre alkalmazandó.

Amennyiben az átvétel vagy átadás helye, vagy a feladó szokásos tartózkodási helye (székhelye) nem esik a fuvarozó szokásos tartózkodási helyével egybe,

³¹ Rájuk nézve lásd pl. *Czigler: A szerződésekre alkalmazandó jog jövőbeni meghatározása az Európai Közösségben: a Róma I, i. m. 100–102. o., szakirodalomra uo. 100. o., 129. lj.*

³² *Leible–Lehmann: Die Verordnung über...*, i. m. 536. o.

³³ A nemzetközi légi fuvarozásra vonatkozó egyes jogszabályok egységesítése tárgyában Montreálban, 1999. május 5-én aláírt Montreali Egyezmény (Magyarországon kihirdette: 2005. évi VII. tv.).

³⁴ A nemzetközi légi fuvarozásra vonatkozó egyes jogszabályok egységesítése tárgyában Varsóban 1929. október 12-én aláírt Egyezmény (Magyarországon kihirdette: 1936. évi XXVIII. tv.).

³⁵ A Bernben 1980. évi május hó 9. napján aláírt Nemzetközi Vasúti Fuvarozási Egyezmény [(COTIF) – Magyarországon kihirdette: 1986. évi 2. tvr].

a felek által megállapított átadás szerinti állam jogát kell alkalmazni [5. cikk (2) bekezdése]. Magyarán szólva, ha szlovákiai örökség esetén egy osztrák céget bíz-nék meg az örökségem Magyarországra hozatalával, a magyar jog lenne alkalmazandó, mivel sem az átvétel-átadás helye, sem a feladó szokásos tartózkodási helye nem egyezik meg a fuvarozó szokásos tartózkodási helyével, és ez esetben az átadás államának jogát, a magyar jogot kellene alkalmazni.

A szorosabb kapcsolat kivétele e körben is érvényesül: ha a szerződés a fenti szabályokkal szemben egyértelműen szorosabb kapcsolatban áll egy másik állam jogával, akkor a szerződésre ezen utóbbi állam jogát kell alkalmazni [5. cikk (3) bekezdése].

b) Személyszállítási szerződések

A személyszállításra vonatkozó szabályok az összes személyszállításra vonatkozó szerződést lefedik, a szervezett utaztatásra irányuló szerződések kivételével.³⁶ Szervezett utaztatási szerződés alatt az utaztatás, szállás és az utaztatáshoz vagy szálláshoz közvetlenül nem kapcsolódó egyéb idegenforgalmi szolgáltatások kombinációjára irányuló szerződést értjük.³⁷ Utóbbi szerződések erős fogyasztói jellemük miatt a Rendeletben a fogyasztói szerződések szabályai alá tartoznak.

A személyszállításra is általános szabályként a felek jogválasztása alkalmazandó. E jogválasztást korlátozza az 5. cikk (2) bekezdése, mely szerint csupán öt állam jogát köthetik ki a felek; az utas vagy a fuvarozó szokásos tartózkodási helyét, a fuvarozó központi ügyvezetésének helyét, illetve a kiindulási vagy rendeltetési hely államának jogát.

Jogválasztás hiányában az utas szokásos tartózkodási helyének joga alkalmazandó, amennyiben az utas kiindulási vagy rendeltetési helye is ebbe az országba esik. Itt tehát már nem a szolgáltatást nyújtó, hanem az utas, a szolgáltatást igénybe vevő fél jogát rendeli alkalmazni a Rendelet. Ehhez persze a kiindulási vagy rendeltetési helynek ebbe az államba kell esnie.

Ha az utas szokásos tartózkodási helye nem a rendeltetési vagy a kiindulási hely államába esik, a személyszállító (fuvarozó) szokásos tartózkodási helyének jogát kell alkalmazni. Amennyiben tehát Magyarországról utazunk egy idegen országba, és Magyarországon tartózkodási hellyel rendelkezünk, a személyszállítási szerződésünkre alkalmazhatjuk a magyar jogot. Amennyiben viszont külföldről, például Ausztriából utazunk – feltételezvé, hogy ezen állam az illető személyszállító cég székhelye –, külföldi jogot kell alkalmaznunk, hacsak az utazás célja nem Magyarország, még akkor is, ha a szerződésünket Magyarországon írtuk alá, és a személyfuvarozó cég tevékenységet folytat Magyarországon is. E megoldás tehát nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy a szerződést mely államban írták alá, és ezáltal a sze-

³⁶ Vö. Rendelet, 6. cikk (4) p) pontja; *Leible–Lehmann*: Die Verordnung über..., i. m. 536. o.

³⁷ A Tanács 90/314/EGK irányelve a szervezett utazási formákról. HL L 158., 23.6.1990., 59–64. 2. cikk 1. pontja.

mélyszállítási szerződést kötőket a fogyasztókhöz képest kevésbé védi. Amennyiben a személyszállító tisztességtelenül járt el, kollíziós jogi értelemben csupán a 93/13/EGK irányelv³⁸ 6. cikkének (2) bekezdése szerinti védelemre számíthat az utazó. E szerint „a tagállamok a szükséges intézkedések megtételével gondoskodnak arról, hogy ha a szerződés szoros kapcsolatban áll a tagállamok területével, a fogyasztó – ez esetben az utazó – ne veszítse el az ezen irányelv által biztosított védelmet annak következtében, hogy nem tagállam jogát jelölik ki a szerződésre alkalmazandó jogként”. Jól látható, hogy az utazót e szabály alapvetően csupán a harmadik államok normáinak gyengébb védelmi szintjétől védi meg.³⁹

Az áru fuvarozási szerződésekhez hasonlóan, ha a szerződés az általános személyszállítási szabályok által kijelölt jognál szorosabban kapcsolódik egy másik állam jogához, akkor a szerződésre ezen utóbbi állam jogát kell alkalmazni [5. cikk (3) bekezdése]. A fentebb említettekkel összefüggésben, a szerződés aláírásának és ezáltal a személy fuvarozó tevékenységének (egyik) helyét egyéb releváns elemek híján a bíróságok minden bizonnyal nem fogják elegendő kapcsolatként értelmezni a szorosabb kapcsolat kivételének megállapítása során.

2. A fogyasztói szerződésekre alkalmazandó jog

A kollíziós jognak igen nagy szerepe van abban, hogy a fogyasztó jobban tudja érvényesíteni jogait. Ez alapvetően abból a tényből ered, hogy – bizonyos feltételek fennállta esetén – a jogalkotó az egyik fél (fogyasztó) részére általában kedvezményt tesz; a szokásos tartózkodási helyének vagy lakóhelyének jogát rendeli alkalmazni. Ilyen módon – közvetve – maga a kollíziós jogi norma is fogyasztóvédelmi szabályt tartalmaz. Ennek megfelelően a Rendelet vonatkozó szabályait az általános rendelkezések mellett a gyakorlatban is kiemelkedő jelentőségű rendelkezésekként tarthatjuk számon.

Jelentőségüket emeli az a tény is, hogy amennyiben a fogyasztói szerződések tárgyi hatálya alá tartozó esetről van szó (lásd később), az általános – például adásvételre, szolgáltatási szerződésekre stb. vonatkozó – szabályok alkalmazását mellőzni kell, és az 5. cikk kerül előtérbe.

A Rendelet szabályai a fogyasztói szerződések kapcsán egységes, horizontális általános keretet alkotnak, melyek kapcsán ugyanakkor bizonyos speciális területeken az eddig is alkalmazott irányelvi szabályozást kell figyelembe venni.⁴⁰

³⁸ A Tanács 93/13/EGK irányelve (1993. április 5.) a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről. HL 95., 21.4.1993., 29–34. o.

³⁹ Pfeiffer: *Neues internationales...*, i. m. 623.; Leible–Lehmann: *Die Verordnung über...*, i. m. 536. o. 108. és 109. lj.

⁴⁰ Az irányelvi szabályozásra nézve lásd pl. Vékás Lajos [2006]: *Der Weg zur Vergemeinschaftung des Internationalen Privat und Verfahrensrechts – Eine Skizze*. In: *Liber Memorialis Petar Šarčević: Universalism, Tradition and the Individual* (ed.: Erauw, J. – Tomljenović, V. – Volken, P.). Sellier–European Law Publisher, Munich, 174–183. o.

a) A tárgyi hatály bővülése az Egyezményhez képest

A Római Egyezmény a fogyasztói szerződések tárgyi hatályát igen szűken húzta meg: 5. cikke szerint a fogyasztói szerződésekre vonatkozó szabályai csupán áruk (le)szállítására vagy szolgáltatások nyújtására, illetve ilyen ügyletekre irányuló szerződésekre vonatkoztak. A Rendelet 6. cikke szerencsére szakít ezzel a vitatott rendelkezéssel, és tágan definiálja, hogy mit ért fogyasztói szerződés alatt. E szerint – a hazai normákkal összhangban – a fogyasztói szerződés olyan szerződés, amelyet egy természetes személy (fogyasztó) üzleti vagy szakmai tevékenységén kívüli célra köt egy üzleti vagy szakmai tevékenysége gyakorlása során eljáró személlyel (vállalkozó). A kettőjük közti kapcsolat a Rendelet alapján már akár internet útján is létrejöhet. Így például a szoftverek, zenék, filmek letöltésére irányuló szerződés esetén a szokásos tartózkodási helye jogának védelme megilleti a fogyasztót, ha innen töltötte le a vállalkozó által nyújtott tartalmat.⁴¹

Nem tartoznak az 5. cikk szerinti fogyasztói szerződések közé a fuvarozási szerződések, valamint azon szolgáltatási szerződések, ahol a szolgáltatást kizárólag a fogyasztó szokásos tartózkodási helyétől eltérő államban nyújtják. Úgyisnt nem tartoznak ide az ingatlanhoz kapcsolatos szerződések, a pénzügyi eszközök-értékpapírok által megtestesített jogokhoz köthető szerződések, illetve – mint azt az általános szabályoknál láttuk – a multilaterális rendszerben kötött szerződések.

A fenti felsorolás által sugalltak ellenére az utaztatási szerződésre, illetve az ingatlanok időben megosztott használati jogára (*timeshare* szerződések) kiterjed a Rendelet fogyasztóvédelmi szabályainak hatálya [Rendelet, 6. cikk (4) bekezdés b) és c) pontok].

b) Lényegi rendelkezések

A fogyasztói szerződésekre általános szabályként azon jog alkalmazandó, melyet a felek szerződésüknek választottak.⁴²

Jogválasztás hiányában, amennyiben a vállalkozó tevékenységét azon országban folytatja, ahol a fogyasztó szokásos tartózkodási helye van, vagy tevékenysége – többek között vagy kizárólag – ebbe az országba – is – irányul, a fogyasztó szokásos tartózkodási helyének jogát kell alkalmazni a szerződésükre. E szerint, amennyiben Németországban vásárolunk egy terméket, és a terméket a vállalkozó Magyarországon is forgalomba hozza, a magyar jog alkalmazható a szerződésünkre. Amennyiben ugyanakkor a vállalkozó helyett valaki más hozza forgalomba Magyarországon, és a vállalkozó a forgalomba hozatalról nem is tud, a német jogot kell alkalmazni. Felmerül a kérdés: akkor mi történik, ha a vállalkozó Magyarországra

⁴¹ *Leible–Lehmann*: Die Verordnung über..., i. m. 537., különösen uo. 105. lj. *Vö. Gillies, Lorna Elizabeth* [2007]: Choice-of-Law Rules for Electronic Consumer Contracts: Replacement of the Rome Convention by the Rome I Regulation. *Journal of Private International Law*, Vol. 3., No. 1., 89–112. o.

⁴² A jogválasztás korlátaira lásd a kötelező normáknál írtakat.

leszállítja a terméket, és itt más hozza forgalomba azt. Álláspontunk szerint ez utóbbi esetben is alkalmazható lesz majd a magyar jog, mivel a vállalkozó tevékenysége Magyarországra (is) irányult.

A szorosabb kapcsolat kivétele a 6. cikk kapcsán nem érvényesül, azaz szorosabb kapcsolatra hivatkozva a fogyasztói szerződésekre alkalmazandó jogot megálapító szabályoktól eltérni nem lehet.

Ha a vállalkozó tevékenységének színhelye nem egyezik meg a fogyasztó szokásos tartózkodási helyével, az alkalmazandó jogot az általános, 3. és 4. cikkben rögzített szabályok alapján kell meghatározni, azaz a szerződés nem tartozik a 6. cikk hatálya alá. Ez esetben tehát adásvételi szerződés esetén az adásvételre alkalmazandó jogot meghatározó 4. cikk (1) bekezdését, szolgáltatási szerződésre a 4. cikk (2) bekezdését stb. kell alkalmazni.

V. A kötelező normákra és a közrendre vonatkozó szabályozás

A Rendelet a Római Egyezményhez képest⁴³ a kötelező normák kapcsán jelentős újításokat vezetett be.⁴⁴

1. Kötelező (jórészt kógens) szabályok

Ha a felek jogválasztásának időpontjában valamennyi jelentős tényállási elem más államban található, mint amelynek jogát választották, a jogválasztás nem sértheti ezen másik állam olyan jogszabályi – kötelező – rendelkezéseit, amelyekről megállapodással nem lehet eltérni [tagállami kógens szabályok – *domestic mandatory rules* – 3. cikk (3) bekezdése]. E kissé nehézkesen megfogalmazott szabály értelmében, ha az összes, szerződéshez kapcsolódó elem egy államba esik, egy másik állam jogának választása nem sértheti azon állam kötelező-kógens szabályait, melybe a tényállási elemek esnek. E körben tehát csupán a diszpozitív rendelkezések helyett lehet anyagi jogválasztással élni. Ha tehát két román állampolgár a csupán Romániához köthető, egyéb nemzetközi elemet nem

⁴³ A Római Egyezmény kötelező normáira nézve lásd *Bonomi, Andrea* [1999]: Mandatory Rules in Private International Law – The Quest for Uniformity of Decisions in a Global Environment. Yearbook of Private International Law – Vol. 1. (Ed.: Šarčević, Petar–Volken, Paul). The Swiss Institute of Comparative Law. Sellier, 215–248. o.; *Palásti Gábor* [2006]: Közrendi, imperatív, kógens és diszpozitív szabályok. *Magyar Jog*, Vol. 53., No. 2., 65–76. o.; *Wojewoda, Michal* [2000]: Mandatory Rules in Private International Law – With Special Reference to the Mandatory System under the Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, Vol. 7., No. 2., 183–213. o.

⁴⁴ A Rendelet kötelező szabályainak áttekintésére lásd *Czigler Dezső Tamás*: Adalékok a nemzetközi magánjog kötelező normáinak elhelyezéséhez – Egy újonnan megjelent kötet margójára. *Jogtudományi Közlöny* (megjelenés alatt); *Tóth János*: Kötelező (imperatív) szabályok a Római Egyezmény és a Róma I. rendelet tükrében. In: Európai kollíziós kötelmi jog..., *i. m.* 81–91. o. A rendeletjavaslatra lásd pl.: *Thorn, Karsten*: Eingriffsnormen. In: Ein neues internationales..., *i. m.* 129–149. o.

tartalmazó szerződésére köti ki a magyar jogot, a román jog kötelező-kógens rendelkezéseitől nem térhetnek el. Ezt a fajta jogválasztást a szakirodalom anyagi jogválasztásnak hívja, szemben a kollíziós jogválasztással, mely esetén a kötelező szabályokkal szemben is választhatnak jogot. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy ha a szerződésben van jelentős külföldi elem, ám az nem magyar, attól még a román felek kiköthetik a magyar jog alkalmazását.⁴⁵

A közösségi jogrend védelmét biztosítandó, abban az esetben, ha valamennyi jelentős tényállási elem egy vagy több tagállamhoz kapcsolódik, a felek harmadik ország jogára vonatkozó megállapodása nem sértheti a közösségi jog olyan rendelkezéseinek alkalmazását, amelyekről megállapodás útján nem lehet eltérni [3. cikk (4) bekezdése: közösségi kötelezően alkalmazandó szabályok – *mandatory rules of Community Law*]. E szabályt, mivel a közösségi jogrendet hivatott védeni, szokás belső piaci klauzulának (*Binnenmarktklausel*) is hívni. E szerint tehát, ha egy svájci és egy magyar cég köt egymással szerződést, és a szerződésben semmilyen harmadik országhoz kapcsolódó elem – például a teljesítés helye – nem található meg, a Közösségi jog kötelező szabályait feltétlenül alkalmazni kell.

Úgyszintén a jogválasztás kapcsán érvényesül az a speciális szabály, mely szerint a fogyasztót és a munkavállalót a védelmére irányuló, jogválasztás hiányában alkalmazandó rendelkezések által biztosított védelemtől jogválasztással megfosztani nem lehet [6. cikk (2) bekezdése és 8. cikk (1) bekezdése]. Ha tehát egy magyar fogyasztó egy olasz céggel köt szerződést és a szerződésre a magyar jog lenne alkalmazandó, a felek jogválasztással a magyar jog fogyasztót védő rendelkezései elől nem szerződhetnek ki. Ennek megfelelően nem köthetnek egy másik állam joga szerinti enyhébb, a vállalkozónak kedvezőbb feltételeket.

2. Imperatív normák és közrend

A Rendelet imperatív normái – különös tekintettel a külföldi államok imperatív rendelkezéseinek alkalmazására – a Javaslat kapcsán a viták keretében álltak.⁴⁶

A norma szerint az eljáró bíróság államának joga szerinti kötelező rendelkezéseknek (imperatív rendelkezések – *international mandatory rules*) feltétlenül eleget kell tenni, függetlenül attól, hogy a Rendelet mely állam jogára utal [9. cikk (2) bekezdés]. Imperatív normák alatt a kógens szabályoknál szűkebb területet felölelő szabályokat értünk, melyek betartását valamely állam a közérdek szempontjából – például politikai, szociális, gazdasági okokból – döntő fontosságúnak ítéli [9. cikk

⁴⁵ Vö. Szabó: A Római Egyezmény egyes rendelkezéseinek..., i. m. 120. o.

⁴⁶ Vö. Dutson: A Dangerous..., i. m. 615–618. o.; Dutson: A Misguided..., i. m. 376–379. o.; Dickinson, Andrew [2007]: Third-Country Mandatory Rules in the Law Applicable to Contractual Obligations: So Long, Farewell, Auf Wiedersehen, Adieu? *Journal of Private International Law*, Vol. 3., No. 1., 53–88. o.

(1) bekezdés]. Ilyen szabályok lehetnek például a vámszabályok, versenyjogi szabályok, kiemelkedő jelentőségű polgári jogi normák stb. Így például, ha olyan szerződést kötünk, melyben a jogképességünket-cselekvőképességünket érintő kikötés lenne, a magyar fórum által felhívható lenne például a Ptk. 8. § (1) bekezdése, mely szerint a Magyar Köztársaságban minden ember jogképes, illetve a Ptk. 11. § (1) bekezdése, mely szerint cselekvőképes mindenki, akinek cselekvőképességét törvény nem zárja ki. A fórum úgyszintén felhívhatná a Ptk. 8. (3), illetve 11. (3) bekezdéseit, melyek szerint a jogképességet, illetve cselekvőképességet korlátozó szerződések semmissék.

A lex fori imperatív rendelkezései mellett figyelembe vehetőek azon állam jogának imperatív rendelkezései is, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségek teljesítésére sor kell, hogy kerüljön, vagy sor került, amennyiben ezek a rendelkezések a szerződés teljesítését jogszerűtlenné teszik. Jól látható, hogy a Rendelet alapján némileg szűkebb körben lehet majd egy, a fórum jogától eltérő állam kötelező szabályait figyelembe venni, mint az Egyezmény kapcsán. Egyrészt csupán a teljesítés államának kötelező normái vehetőek figyelembe, nem azon összes állam joga, amely szoros kapcsolatban áll a szerződéssel. Másrészt e szabályok is csupán akkor vehetőek figyelembe, amennyiben azok a szerződés teljesítését jogszerűtlenné teszik, egyéb esetekben nem alkalmazhatóak.

A 21. cikk alapján a Rendelet alkalmazása abban az esetben is megtagadható, amennyiben az az eljáró fórum közrendjébe (*ordre public, public policy*) ütközik.⁴⁷

VI. Egyéb rendelkezések

A Rendelet a fentiekén túlmenően tartalmaz rendelkezéseket jó pár fontos kérdésre. Ilyenek a cselekvőképtelenségre való hivatkozásra, a követelés engedményezésére és törvényes átszállására, több kötelezett helyzetére, a beszámításra és a bizonyítási teherre vonatkozó szabályok (13–18. cikkek). A norma a vissza- és továbbutalást kizárja (20. cikk).

⁴⁷ A Rendelet közrendi klauzuláról lásd *Raffai Katalin* [2009]: A szerződéses kötelekre alkalmazandó jog meghatározásáról szóló Római Egyezmény és Róma I. rendelet közrendi szabályai. In: Európai kollíziós kötelmi jog..., *i. m.* 92–119. o. A közrend és az imperatív szabályok elhatárolására lásd uo. 107–113. o.